

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3678874>

Клімович І. М.

*старший викладач кафедри економіки та обліку,
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2351-0076>*

Кайдрович Х. І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств та
інформаційних технологій,
Львівський університет бізнесу та права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0362-7779>*

Пинда Ю. В.

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки підприємств та
інформаційних технологій,
Львівський університет бізнесу та права
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6092-6679>*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СУТНОСТІ ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: Розкрито концептуальні засади організації бухгалтерського обліку діяльності торговельних підприємств в умовах його реформування з метою забезпечення користувачів повною, достовірною та об'єктивною інформацією про фінансовий стан підприємства найбільш повне і оптимальне забезпечення товарного асортименту для здійснення торговельних операцій як з оптовими, так і з роздрібними покупцями. Здійснено аналіз поняття запаси, порядок та особливості обліку товарів на підприємствах торгівлі. Запропонована номенклатуру субрахунків і аналітичних рахунків з обліку товарів для формування необхідних даних про їх склад за місцями зберігання, за їх видами і відповідальними працівниками. Удосконалення методики та організації обліку і контролю за рухом товарів на підприємствах роздрібної торгівлі.

Ключові слова: торговельне підприємство, товари, контроль, товарообіг, роздрібна торгівля.

Abstract: The rate of growth of sales volume, improvement of its quality directly influence the volume of expenses and profit of the trading enterprise.

Since the purpose of any activity, including trade, is to obtain profit, which is the financial base for the further development of the enterprise and an indicator of the effectiveness of this type of activity, there is a need for a complete and accurate determination of it, that is, a reliable determination of income and expenses incurred by the enterprise to receive it. The diversity of ownership patterns in today's economic environment and the expansion of trade enterprise rights require alternative, and sometimes different, approaches to addressing specific issues in the methodology and techniques of accounting for trading activities.

In modern conditions the independence of enterprises, their economic and legal responsibility is increasing. Market transformation processes have attracted considerable attention to the study of theoretical and practical problems of further development and improvement of the functioning of trade enterprises of both the public and private sectors of Ukraine's economy.

The conceptual foundations of the organization of accounting for the activities of trading enterprises in the context of its reform are disclosed in order to provide users with complete, reliable and objective information about the financial condition of the enterprise, the most complete and optimal provision of the product range for trading with both wholesale and retail customers. The analysis of the concept of stocks, the procedure and features of accounting for goods in trade enterprises. The proposed range of sub-accounts and analytical accounts for the accounting of goods to generate the necessary data on their composition by storage locations, by type and by responsible employees. Improving the methodology and organization of accounting and control over the movement of goods at retail enterprises.

Key words: trade enterprise, goods, control, turnover, retail.

Постановка проблеми. Темпи росту обсягу реалізації продукції, покращення її якості безпосередньо впливають на обсяг витрат і прибуток торговельного підприємства. Оскільки метою будь-якої діяльності, у тому числі і торговельної, є отримання прибутку, який є фінансовою базою подальшого розвитку підприємства та показником ефективності даного виду діяльності, то постає необхідність в повному та достовірному його визначенні, тобто достовірному визначенні доходів та витрат, понесених підприємством на його отримання. Різноманіття форм власності в сучасних умовах економіки та розширення прав торговельних підприємств вимагають альтернативних, а часом і різноманітних підходів при рішенні конкретних питань методики й техніки ведення обліку торговельної діяльності.

В сучасних умовах зростає самостійність підприємств, їх економічна і правова відповідальність. Процеси ринкових перетворень привернули істотну увагу до дослідження теоретичних та практичних проблем подальшого розвитку та підвищення ефективності функціонування торговельних підприємств як державного, так і приватного сектора економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок в теоретичну розробку проблем організації і ведення бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарського контролю товарних запасів внесли вітчизняні вчені Білуха М. Т., Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Нападовська Л. В., Сопко В. В., Усача Б. Ф., та інші.

Водночас маємо великі розбіжності у трактуванні науковцями й практиками поняття «запаси», складу показників, що його визначають, та їхніх критеріальних значень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Останнім часом інтерес вітчизняних учених до особливостей бухгалтерського обліку торговельної діяльності завжди мав свої особливості порівняно з обліком інших видів діяльності. Сьогодні всі господарські операції торговельного підприємства – від купівлі товару до визначення фінансового результату – зазнали змін при відображенні в бухгалтерському обліку. Тому необхідно приділяти увагу до організації бухгалтерського обліку діяльності торговельних підприємств в умовах його реформування з метою забезпечення користувачів повною, достовірною та об'єктивною інформацією про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності.

Тому методи організації бухгалтерського обліку діяльності торговельних підприємств потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження питань методики обліку та управління товарами в складі оборотних активів на підприємстві за допомогою використання аналітичних показників, їх теоретичних та практичних аспектів.

Виклад основного матеріалу. Бухгалтерський облік товарів і їх реалізації є основною ділянкою бухгалтерського обліку торговельного підприємства, яка забезпечує визначення і контроль за точністю і об'єктивністю основного показника діяльності підприємства – обсягу товарообороту як джерела покриття витрат обігу та створення прибутку підприємства. Облік реалізації товарів безпосередньо пов'язаний з правильним визначенням, обліком та сплатою до бюджету податку на додану вартість.[1]. Продаж (реалізація) товарів – будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів.

Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка та облік запасів торговельного підприємства.

Згідно з М(С)БО 2 запаси включають товари, що були придбані та утримуються для перепродажу, у тому числі, наприклад, товари, придбані підприємством роздрібною торгівлі та утримувані для перепродажу, або земля та інша нерухомість для перепродажу. Запаси включають також готову вироблену продукцію або незавершене виробництво суб'єкта господарювання й основні та допоміжні матеріали, призначені для використання в процесі виробництва.

Проблеми методології, теоретичного та практичного обґрунтування питань, пов'язаних з обліком та контролем знайшли відображення у працях багатьох вітчизняних вчених.

Бутинець Ф.Ф. вважає, що запаси – це придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. Це річ, яка призначена для продажу або обміну на інші цінності. Вони формують запаси торгівельних підприємств [6].

Також він додає, що матеріальні запаси – предмети, на які направлена праця людини з метою отримання готової продукції. На відміну від засобів праці, що зберігають у виробничому процесі свою форму і переносять вартість на продукцію поступово, предмети праці споживаються повністю і повністю переносять свою вартість на цей продукт і замінюються після кожного виробничого циклу.

На думку Глена А., Велша та Деніела Г., Шорта, матеріальні запаси – це сировина і матеріали, які придбані чи видобуті і призначені для подальшої обробки з метою виробництва продукції. Вони відображаються в обліку як виробничі запаси сировини і матеріалів до тих пір, поки не будуть використані.

Сопко В.В. запасами називає предмети праці, з яких виготовляють продукцію, вони утворюють матеріальну основу продукції.

Завгородній В. П. зазначає, що запаси – це найбільш важлива і значна частина оборотних активів підприємства, які обов'язково враховуються при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан.

Аналіз існуючих класифікацій запасів дав змогу дійти висновку, що вони мають загальне значення і не враховують особливості діяльності підприємств та не відображають всі види запасів. Кожне підприємство має специфічні особливості розподілу товарів.

Вибір європейського шляху розвитку, першим етапом якого був вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ), призвело до необхідності реформування всіх галузей економіки та удосконалення бухгалтерського обліку у відповідності до міжнародних стандартів. Ідея гармонізації різних систем бухгалтерського обліку реалізується в рамках Європейського співтовариства (ЄС). Суть її є в тому, що в кожній країні може існувати своя модель організації обліку і система стандартів, що їх регулюють. Необхідною умовою є те, що ці стандарти не повинні суперечити аналогічним стандартам в країнах-учасниках співтовариства, тобто повинні знаходитись в відносній гармонії одне з одним.

Незважаючи на те, що всі національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку України (П(С)БО) значною мірою ґрунтуються на Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), вони не тотожні. Отже доцільно провести їх порівняльну характеристику [5].

Необхідно відмітити, що міжнародні стандарти мають як позитивні, так і негативні риси. Регулювання запасів на міжнародному рівні тлумачиться в МСБО 2 «Запаси». У національному положенні визначено порядок визнання, оцінки та документального оформлення руху запасів, а в міжнародному більша

увага приділяється визначенню термінів, пов'язаних із використанням запасів. Тому П(С)БО 9 «Запаси» необхідно доопрацювати в контексті тлумачення термінів, що безпосередньо стосуються запасів [5].

Проаналізуємо розбіжності МСБО 2 і П(С)БО 9 по таким ознакам як визначення термінів, оцінка запасів, формування собівартості та ін.. Визначення термінів. Згідно до МСБО 2 запаси – це активи, які утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних запасів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг[9].

Відповідно до Інструкції з бухгалтерського обліку роздрібного товарообороту і товарних запасів, затвердженої наказом Мінстату України, під роздрібним товарооборотом розуміють оборот по продажу товарів безпосередньо населенню як за готівку, так і за розрахунковими чеками установ банків, через спеціально організовану торгову мережу, незалежно від відомчої підпорядкованості та форм власності, а також відпуск товарів по безготівковому розрахунку дрібним оптом окремим установам. До роздрібного товарообороту належать також продаж товарів, прийнятих від юридичних і фізичних осіб на комісію. Підприємство використовують рахунок 28 «Товари», який має такі субрахунки: 281 «Товари на складі», 282 «Товари в торгівлі», 283 «Товари на комісії», 284 «Тара під товарами», 285 «Торгова націнка», 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу».

Оновлений План рахунків не містить субрахунків, але підприємства можуть самостійно вводити субрахунки, виходячи з потреб управління, контролю, аналізу та звітності, а також використовувати субрахунки, визначені Інструкцією про застосування Плану рахунків.

Товари можуть обліковуватись за чистою вартістю реалізації – попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу, за справедливою вартістю – це сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами та за роздрібною ціною - ціни, за якими товари реалізуються безпосередньо споживача[7].

В залежності від конкретних умов своєї діяльності підприємство само встановлює, які ціни на товари застосовувати. Незалежно від того, за якими цінами обліковуються товари, вони мають бути відображені в Балансі (Звіт про майновий стан) за первісною вартістю (фактичною собівартістю). Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку не вказує на те, як та на якому рахунку повинна раціонально відображатись у бухгалтерському обліку первісна вартість товарів з урахуванням витрат на їх купівлю, транспортно-заготівельних витрат та витрат на доведення товарів до придатного для реалізації стану, як має відображатись у синтетичному та аналітичному обліку собівартість реалізованих товарів.

Аналітичний облік товарів ведуть за видами, найменуваннями, сортами, асортиментом, іншими номенклатурними одиницями за купівельною вартістю, що включає торгову націнку.

Облік товарів ведуть за місцями зберігання матеріально відповідальні особи у грошовому вимірнику за продажними (роздрібними) цінами, за винятком товарів, які потребують суворого контролю (ювелірні вироби із дорогоцінних металів та ін.). Бухгалтерія на кожну матеріально відповідальну особу відкриває особовий рахунок, у який в подальшому на підставі прибутково-видаткових документів роблять записи про вартість одержаних та відпущених товарів і виводять залишок на звітну дату. Матеріально відповідальні особи у встановлені строки складають і подають до бухгалтерії товарні звіти, які після перевірки служать підставою для відображення операцій в облікових регістрах [8].

Наявність зазначених проблем та потреба вдосконалення методики обліку торговельного підприємства обумовили вибір теми дослідження і доводять її актуальність.

Повний і достовірний облік руху товарів дає можливість торговій організації впливати на швидкість обороту торгового капіталу, не допускати затоварювання, здійснювати контроль збереження товарів, попереджати утворення нестач і, в кінцевому рахунку, отримати максимальний прибуток.

Метод оцінки товарів підприємства є важливою частиною, а за сутністю – основою прийняття управлінських рішень на мікроекономічному рівні, тобто на рівні суб'єктів господарювання. У процесі діяльності підприємства виникає безперервний кругообіг капіталу, змінюється структура засобів та джерел їх формування, наявність та потреба у фінансових ресурсах [6].

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності.

Висновки

Підсумовуючи можна зазначити, що організація обліку товарів – це реальна фінансова спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами та державою. Облік товарів регламентує нормативна база представлена у вигляді відповідних законів, постанов, наказів, інструкцій, положень, методичних матеріалів з обліку і звітності, матеріалів з оподаткування, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Вони потрібні, щоб виявити законність та достовірне відображення господарських операцій, відповідність ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності та проведення контролю.

Література:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-IV. – Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство України : [база даних]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV із змінами та доповненнями – Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

Законодавство України : [база даних]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

3. Форми фінансової звітності [Електронний ресурс] : Веб сайт електронного журналу «Бухгалтер 911» : [веб сайт]. – Режим доступу: <https://buhgalter911.com/blanki/finansovaya-otchetnost/formi-finansovoi-zvitnosti-zgidno-npsbo-1/formy-finansovoyi-zvitnosti-dodatok-1/>

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. – Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство України : [база даних]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

5. Запаси [Електронний ресурс] : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 № 246 від 20.10.1999 р. // Міністерство Фінансів України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

6. Верига Ю. А. Фінансовий облік : навчальний посібник / Ю. А. Верига, Т. В. Гладких, М. М. Орищенко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2019. – 438 с.

7. Карпенко Р. В. Облік, калькуляція і звітність у закладах ресторанного господарства : навчальний посібник / Р. В. Карпенко, В. М. Кузнецов, Н. Г. Салогуб. – Харків : Світ Книг, 2016. – 287 с.

8. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (фінансовий облік), оподаткування і звітність : навчальний посібник / Н. М. Ткаченко. – Київ : Алерта, 2016. – 928 с.

9. International Financial Reporting Standards [Електронний ресурс] // Deloitte: IASPlus. – Режим доступу: <https://www.iasplus.com/en/standards>